

WERKEN MET HET WOORDENBOEK

Een trainingsprogramma in woordenboekgebruik

Amsterdam, februari 2006

Charlotte Berghuijs
Bart Bossers
Ruud Stumpel

Cursistenblad

Les 1 Het goed en snel gebruiken van het woordenboek

- 1** Door het woordenboek goed te gebruiken, leer je de Nederlandse taal beter.
We gaan leren hoe je snel en op een goede manier woorden kunt opzoeken.
Door veel te oefenen en woorden op te zoeken, gaat het steeds beter en sneller.
We gebruiken de cursistenbladen, het Oefenboek en natuurlijk het woordenboek.

Opdracht 1 Waarom is het belangrijk dat je het woordenboek goed kunt gebruiken?

- 2** Als je iets in het woordenboek wilt opzoeken, dan moet je het alfabet goed kennen.
Zoek het woord 'alfabet' op in je woordenboek en schrijf de betekenis op.

het alfabet:

Het is belangrijk dat je het alfabet goed kent.

Opdracht 2 Schrijf het alfabet op. Probeer het helemaal alleen te doen.

- 3** Gelukkig staan de woorden niet zomaar door elkaar in het woordenboek. De woorden staan op alfabetische volgorde. Deze volgorde helpt je de letter snel te vinden in het woordenboek. Op de achterkant van het woordenboek staan de letters in de alfabetische volgorde. Probeer maar eens hoe snel je het woordenboek bij de letters 'L' en 'R' kunt openslaan.

Opdracht 3 Luister naar de docent. Probeer zo snel mogelijk de letter in je woordenboek op te zoeken.

- 4** In het woordenboek staan alle woorden op alfabetische volgorde. Je kijkt altijd eerst naar de eerste letter.

Opdracht 4 Zet de volgende woorden in alfabetische volgorde.

zomer	lopen	achter	kind	bomen
jij	klappen	iedereen	computer	rok
1 _____			6 _____	
2 _____			7 _____	
3 _____			8 _____	
4 _____			9 _____	
5 _____			10 _____	

Opdracht 5 Maak oefening 1 en 2 op bladzijde 4 en 5 van het oefenboek.

Wat moet je na deze les weten?

1	Ik weet waarom het goed gebruiken van een woordenboek belangrijk is.	Ja / Nee
2	Ik ken het alfabet.	Ja / Nee
3	Ik weet hoe ik woorden in het woordenboek moet opzoeken.	Ja / Nee
4	Ik kan woorden in de alfabetische volgorde zetten.	Ja / Nee

Cursistenblad

Les 2 Het opzoeken van de goede woordenboekvorm

- 1 Niet alle woorden die je hoort of leest staan apart in het woordenboek.
Er zijn verschillende *vormen*.
Woorden die bij elkaar horen staan bij één *woordenboekvorm*.
- 2 Die woordenboekvorm is eigenlijk de meest simpele vorm.
Je moet dus goed weten bij welke woordenboekvorm je moet zoeken.
huis - huizen	Het meervoud staat bij de woordenboekvorm <i>huis</i> .
hond - hondje	De verkleinvorm staat bij de woordenboekvorm <i>hond</i> .
warm warmer warmst	De vorm met -er of -st staat bij de woordenboekvorm <i>warm</i> .
aardig - onaardig	Laat het stukje <i>on</i> weg en kijk bij de woordenboekvorm <i>aardig</i> .

Opdracht 1 Bij welke woordenboekvorm hoort het woord? Trek een lijn.

fijner	duidelijk
cafés	fijn
oninteressant	boom
bomen	café
onduidelijk	interessant

Opdracht 2 Bij welk woord zoek je het **vet** gedrukte woord op in het woordenboek?

- 1 Zij wordt nog **kwader** als je niet komt.
Opzoeken bij: _____
- 2 Het bezoek was heel **ongezellig**.
Opzoeken bij: _____
- 3 De jongen liep het **verst** van iedereen.
Opzoeken bij: _____
- 4 Jij wilt dat **onsympathieke** meisje niet zien.
Opzoeken bij: _____

Opdracht 3 Maak oefening 13 op bladzijde 12 van het Oefenboek.

3 Werkwoordvormen

In het woordenboek staan veel werkwoorden.

Werkwoorden zijn heel belangrijk, omdat je ze in elke zin moet gebruiken.

In het Nederlands kan de vorm van het werkwoord veranderen

De vorm is de manier waarop het werkwoord gebruikt wordt.

Ik kook - hij kookt - wij koken

koken

Ik kookte - hij kookte - wij kookten

is de

Ik heb gekookt - hij heeft gekookt - wij hebben gekookt

woordenboekvorm

Ik speel - hij speelt - wij spelen

spelen

Ik speelde - hij speelde - wij speelden

is de

Ik heb gespeeld - hij heeft gespeeld – wij hebben gespeeld woordenboekvorm

4 Het opzoeken van werkwoorden.

Deze vormen staan natuurlijk niet allemaal in het woordenboek.

De woordenboekvorm is altijd het hele werkwoord, dus: *koken* en *spelen*

Opdracht 4 Bij welke woordenboekvorm hoort het werkwoord? Trek een lijn.

rijdt

doen

gewild

rijden

gedaan

willen

drinkt

rennen

rende

drinken

Opdracht 5 Wat is de woordenboekvorm?

1 **gegrabbeld**

Woordenboekvorm: _____

2 **kortwiekte**

Woordenboekvorm: _____

3 **geproduceerd**

Woordenboekvorm: _____

4 **vereerd**

Woordenboekvorm: _____

5 **voerspelden**

Woordenboekvorm: _____

Opdracht 6 Maak oefening 3 op bladzijde 6 van het Oefenboek.

Wat moet je na deze les weten?

1	Ik weet dat een woord verschillende vormen heeft.	Ja / Nee
2	Ik weet bij welke woordenboekvorm ik de woorden moet opzoeken.	Ja / Nee
3	Ik weet wat verschillende werkwoordvormen zijn.	Ja / Nee
4	Ik weet hoe ik de woordenboekvorm van een werkwoord moet opzoeken.	Ja / Nee

Les 3 Verschillende betekenissen

- 1 Er zijn veel woorden die twee of meer betekenissen hebben.
Het woord staat maar één keer in het woordenboek.
De verschillende betekenissen staan allemaal onder hetzelfde woord.
Er staan nummers bij elke betekenis.

Ik ga een rekening openen bij de **bank**.

Betekenis: _____

Ik zit heerlijk op onze nieuwe **bank**.

Betekenis: _____

Opdracht 1 Gebruik je woordenboek. Hoeveel betekenissen heeft het woord? Schrijf het aantal achter het woord.

trouwen	_____	station	_____
spel	_____	je	_____

- 2 Hoe vind je de goede betekenis?

- Lees rustig alle betekenissen door.
- Kijk dan heel goed naar de rest van de zin.
- Zoek welke van de betekenissen het best past bij de rest van de zin.
- Kijk ook naar de voorbeeldzinnen in het woordenboek.
- Controleer of je de betekenis van de zin nu goed begrijpt.

Opdracht 2 Gebruik je woordenboek. Wat betekent het **vet** gedrukte woord?

- 1 De vergadering heeft veel **gewicht**.

Betekenis: _____

- 2 Je moet nog wat **schaven** aan het voorstel.

Betekenis: _____

- 3 Ik kan me nog geen **voorstelling** maken van de nieuwe auto.

Betekenis: _____

- 4 Haar portemonnee is op vakantie **gerold**.

Betekenis: _____

- 5 De man **houdt** zijn hele leven al paarden.

Betekenis: _____

- 3 Er zijn ook woorden met meer betekenissen die meer dan één keer in het woordenboek staan.
Elke betekenis wordt apart bij het woord gezet.
Er staan dan kleine nummertjes achter elk woord.
De betekenis is anders, maar het is ook een ander soort woord.

Ik vind Kees erg **aardig**.

Betekenis: _____

Johanna spreekt **aardig** Japans.

Betekenis: _____

Opdracht 3 Hoeveel keer staat het woord in het woordenboek? Schrijf het aantal achter het woord.

schots	_____	innerlijk	_____
bot	_____	net	_____

- 4 Hoe vind je de goede betekenis van dezelfde woorden?

- Kijk eerst hoeveel van dezelfde woorden er staan.
- Lees rustig alle betekenissen door.
- Kijk dan heel goed naar de rest van de zin.
- Zoek welke van de betekenissen het best past bij de rest van de zin.
- Kijk ook naar de voorbeeldzinnen in het woordenboek.
- Controleer of je de betekenis van de zin nu goed begrijpt.

Opdracht 4 Gebruik je woordenboek. Wat betekent het **vet** gedrukte woord?

- 1 Hoeveel **bit** heeft jouw nieuwe computer?

Betekenis: _____

- 2 De relatie met zijn schoonmoeder is erg **complex**.

Betekenis: _____

- 3 De oude vrouw had al jaren last van **spit**.

Betekenis: _____

- 4 Hij handelde uit **noodweer** toen hij het mes gebruikte.

Betekenis: _____

Wat moet je na deze les weten?

1	Ik weet dat een woord meerdere betekenissen kan hebben.	Ja / Nee
2	Ik weet hoe ik de goede betekenis kan vinden in het woordenboek.	Ja / Nee
3	Ik weet dat een woord meer keer in het woordenboek kan staan met verschillende betekenissen.	Ja / Nee
4	Ik weet hoe ik de goede betekenis van de verschillende woorden kan vinden in het woordenboek.	Ja / Nee